

КООПЕРАТИВИ ЯК СПЕЦИФІЧНА ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦТВА

С. Ю. Губені, студентка*

Львівський національний аграрний університет

Розглянуто необхідність ідентифікації кооперативів як організаційно-правової форми підприємницької діяльності. Доведено доцільність і обґрунтованість віднесення кооперативів до «форм здійснення підприємництва». Наведено характеристику законодавства щодо сільськогосподарської кооперації.

Організаційно-правова ідентифікація кооперативів як організаційно-правової форми здійснення господарської діяльності вимагає врахування низки додаткових обставин та характеристики. Але чи можна кооператив вважати формою підприємницької діяльності, коли він не має чіткої та однозначної орієнтованості на прибуток? Існує беззаперечна вимога Господарського кодексу, що підприємницька діяльність повинна здійснюватися лише в тих організаційних формах та способах, які передбачені діючим законодавством. Необхідність систематизації всіх організаційно-правових форм підприємництва є

* Науковий керівник – д. е. н., професор І. Г. Костирко.

надзвичайно важливою і актуальною. Очевидно, що опис цих форм має бути достатньо чітким і міститись в обмеженому переліку нормативних документів. Певні кроки до такої систематизації здійснюються в Україні. Зокрема, відміна низки нормативних документів після прийняття вище згаданого Кодексу, позбавила нормативне поле окремих неточностей, суперечностей та колізій.

Очевидно, що певна сукупність характеристик повинна складати вичерпне уявлення про конкретну організаційно-правову форму підприємництва. Серед важливих ознак є: характеристика засновників, спосіб створення, управління, розподілу прибутків та повноважень, мотивація та орієнтація в діяльності. Якщо ідентифікувати кооператив, можна стверджувати, що це – сукупність осіб, які об'єднуються для підприємницької кооперативної діяльності, мають особливий характер земельних, майнових та інших відносин, і, головне – мету і завдання. Чимало авторів пропонують таке визначення поняття організаційно-правової форми підприємництва – це передбачений законом спосіб внутрішньої організації та економічних відносин і компетенцій (майнових, організаційно-управлінських та інших), а також їх зовнішні прояви та гарантії.

Як справедливо зазначала Л. Романова, кооперація є особливою формою організації підприємництва. Та й самі кооперативи нині у всьому світі розглядаються як підприємницькі організації. Аналізуючи кооперативне законодавство ФРН, можна побачити, що кооперативи – це підприємницькі організації, які можуть вступати в угоди з третіми сторонами. Але за своєю суттю вони відрізняються від комерційних підприємницьких організацій, оскільки їх основною метою є забезпечення економічних інтересів їх учасників. Відхилення від цієї головної мети має генерувати безперечну ліквідацію кооперативу. Через це кооперативне товариство є унікальним, тому що є єдиною організацією, мета якої та вимога беззаперечної ліквідації прямо зазначені в законі.

Законодавство багатьох країн теж ідентифікує кооператив як особливу форму корпоративного бізнесу, яка має спеціальний порядок членського контролю і розподілу доходів, з тим, щоб держава могла адресно надавати їм пільги та послуги. В той же час, кооперативи принципово відрізняються від корпорацій, які швидше можна вважати об'єднанням інвесторів. Очевидно, що найголовнішою відмінністю є цільова орієнтація цих організацій. Як зазначає В. В. Зіновчук, звичайні корпорації менше пов'язані з якимсь напрямом діяльності або функціями. Кооперативи більш обмежені рамками тієї діяльності, заради якої вони були створені. Вони не можуть змінити свого

призначення: надавати послуги сільськогосподарським підприємствам та виробникам.

У Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 44/58 «Національний досвід в галузі сприяння кооперативному руху» (1989 р.) зазначалось про необхідність визнання кооперативів як самостійної форми соціально-економічних організацій, які володіють правами, подібними до тих, які надаються діловим підприємствам у державному і приватному секторах. У своїй діяльності кооперативи повинні користуватися повною свободою у відповідності з концепцією і принципами кооперативного руху, включаючи право функціонувати на основі конкуренції з іншими формами підприємств на національному, регіональному і міжнародному рівнях. У доповіді Генерального Секретаря ООН 51-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН виділено спеціальний розділ «Кооперативи і розвиток підприємницької діяльності», де відзначалось, що «підприємницька діяльність приватного сектора, організованого на кооперативній основі, досить значний вклад у створення різних соціальних благ. Кооперативи є альтернативною формою організації економіки в інтересах одночасно виробників і споживачів». При цьому, як зазначає Т. Абова, це стосується будь-яких кооперативів. Акцент зроблено на їх альтернативності іншим формам організації приватного сектора економіки, на необхідності враховувати особливі концептуальні начала їх організації і діяльності, які дозволяють вирішувати важливі завдання економічного і соціального розвитку своїх країн.

Таким чином, світова теорія і практика кооперативного руху виробила модель своєрідної підприємницької кооперативної діяльності або кооперативного підприємництва. Відповідно можна говорити про організаційно-правові форми кооперації, але в контексті підприємницької діяльності. Термін “кооперативне підприємництво” на сьогоднішній день досить широко застосовується в українській економічній літературі.

Таким чином, організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації характеризуються трьохрівневою структурою, що значно відповідає міжнародним принципам кооперації. На первинному рівні основною організаційно-правовою формою сільськогосподарської кооперації є сільськогосподарські кооперативи різних типів та видів. На вторинному і третинному рівнях організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації представлені кооперативними об'єднаннями, створеними за галузевими, територіальними чи іншими критеріями. Це є ознакою розвитку кооперативного руху і підпорядкування його інтересам учасників кооперації.